

kozik valamivel bővebben, ezután pedig a terület általános és részletes földtani szerkezetét tárgyalja.

Ebből azt vesszük ki, hogy az alaphegységet képező gnájsz és csillámpala a tasnád-széplaki lap DK-i sarkán csak kis területen, Magura név alatt, mint izolált szigetke lép fel. A csillámpala itt túlnyomó s MATYASOVSKY szerint főleg ÉK-nek dől. A térkép DK-i sarkában, Szilágy-Badacsony felé, a felső mediterrán agyag-, márga, homok és homokkő lerakódásai települnek az alaphegységre. A Somlyó-Csehi melletti Ferencz-majornál a Kraszna völgyében, elszigetelve két kis foltban, szarnatakorú homokos, márgás mészkő jelenik meg.

Különösen a kis kristályos pala-szigettől ÉNy-ra s É-ra nagy kiterjedéssel a pontusi korú agyag, homok és homokkő, és alárendelten conglomerát lép fel. Az agyag Kárásztelek és Somály környékén kővületeket szolgáltatott, a homokkőben, nevezetesen Györtelek határában, kőfejtők is vannak. A pontusi rétegekben csuszamlások mutatkoznak, több helyütt lignittelepek is fordulnak bennök elő.

A diluviumot agyag, homok és kavics képviseli; e lerakódások a tárgyalt terület legnagyobb részét borítják, vastagságuk különösen Nagy-Károly felé tetemes. A dombos részeken kívül a diluvium tágasabb fensíkokat is képez és a termőréteg zöme diluviális korú. Az alluvium mint humuszos agyag, homok és kavics a völgyeket foglalja el és csak Nagy-Károly és Király-Darócz között képez nagyobb területet.

A negyedik fejezetben szerző a használható kőzetanyagokat, az ötödikben pedig a terület ásványos vizű forrásait tárgyalja röviden. R. L.

TÁRSULATI ÜGYEK.

II. SZAKÜLÉS 1895 MÁRCZIUS HÓ 6-ÁN.

Elnök: BÖCKH JÁNOS.

Folyó ügyek elvégzése után az e. titkár jelenti, hogy EHRENLECHNER JÁNOS üvegyári gondnok Münchenben és PRIVICZKY EDE főaranyválasztó Kőrmöcbányán, a társulatunk rendes tagjai meghaltak. E jelentést a szakülés szomorú tudomásul veszi.

Előadások:

1. HALAVÁTS GYULA: «A lősz a Duna-Tisza közén» cím alatt értekezik. Alföldünk e részén az alacsony hullámos fensíkok diluviálisak, míg a folyó menti laposak alluviálisak; a neogen-rétegek csak északon vannak feltárva és pedig vagy az erosio hatása által, vagy mesterségesen. A diluviumot homok és lősz alkotja; ez utóbbi északon és délen két külön, de összefüggő részben jelenik meg. A sárga és rétegzetlen típusos lősz határozottan szárazföldi (subaërikus) eredetű, míg a szikes talajok v. RICHTHOFEN tavi lőszének felelnének meg. A lősznek legnagyobb elterjedése Bácsmegye északi részén a Telecskán van, a hol észrevétlenül megy át a homokba; vastagsága D-ről É-ra mindinkább fogy. A Titeli fősík szintén lőszből áll, meredek partokkal kiemelkedik a környező mocsaraktól, legszébben a Tisza partján van feltárva. A lősz csak alsó részében diluviális, míg a

magasabb rétegekben alluvialis, sőt még jelenleg is folyton képződik; a benne található csigák valóságos pusztai molluszkák, meleg, száraz füves gyeptérségeken (Steppe) nem csak a diluviumban, hanem még jelenleg is élnek, vagyis a diluvium, alluvium és a jelenkor molluszka faunája ugyanaz.

2. Dr. SCHAFARZIK FERENCZ szemelvényeket mutatott be «dr. Szabó József hátrahagyott irataiból.» A kéziratok eredeti megfigyeléseken alapuló becses feljegyzéseket tartalmaznak, s a Duna balparti trachytesoportjára vonatkoznak. Az egyes helyek, a melyeken a szerző geológiai tanulmányokat tett, a következők: Drégely vára, a honti szakadás, Kemence, Börzsöny, Letkés, Szob, Mária-Nostra, Nagy-Maros, Zebegény, Verőcze. A szerző főfigyelme első sorban a különböző trachytokra, azok típuskeveredéseire és az eruptiók korára volt fordítva.

3. Dr. TRAXLER LÁSZLÓ: «Adalék az édesvizi szivacsok ismeretéhez» című dolgozatát dr. STAUB MÓRICZ e. titkár mutatta be. Szerző értekezésében foglalkozik azon szivacsstűkkel, melyeket EHRENBERG már 1854-ben a bilini (Csehország) esiszólópalából különböző elnevezések alatt leírt és lerajzolt. Ezek azonban a mostani ismereteink alapján csak skelett, parenchym és gemmula tűk, melyek valamennyien csakis egy fajnak és pedig a *Spongilla fluviatilis* TURPIN (*Euspongilla lacustris* (Lbkn.) Vejd.) képezhetnék vázát. Erről a szerzőt nem csak az EHRENBERG közölte rajzok, hanem maga a kérdésben levő kőzet vizsgálása meggyőzték. Kétségtelennek tartja e szerint, hogy e szivacs nemcsak Kanada és Szibéria hideg tavaiban, India tropusi éghajlata alatt és talán az egész föld kerekéségén megtalálja jelenleg életföltételeit, hanem a harmadkorban is hasonló nagy elterjedtséggel bír. Szerző végre az irodalom alapján indokolja azt, hogy e szivacs elnevezésére az általánosan elfogadott *lacustris* LIEBERKÜHN helyett a *fluviatilis* TURPIN nevet használja, mert MEYEN már jóval LIEBERKÜHN előtt 1839-ben leírt egy egészen más fajt *Spongilla lacustris* név alatt, mely azonban azonos az Észak-Amerikában előforduló és POTTS által eleinte *Spongilla repens*-nek, később *Heteromeyenia repens*-nek nevezett szivacs csal.

III. SZAKÜLÉS 1895 ÁPRILIS HÓ 3-ÁN.

Elnök: BÖCKH JÁNOS.

Az e. titkár a társulat három rendes tagjának elhunytát jelenti: FRIVALDSZKY JÁNOS kir. tanácsos, a nemzeti muzeum igazgató úr e. évi márczius 29-én, POŠEPNY FERENCZ cs. kir. bányatanácsos és nyug. bányászakadémiai tanár Bécsben és LUX JÓZSEF bányatiszt Kotterbachon meghaltak. E jelentést a szakülés szomorú tudomásul veszi.

Előadások:

1. FUCHS KÁROLY gymn. tanár mint vendég értekezik: «*A stylolithok keletkezéséről.*» Az előadó a bécsi cs. kir. udvari muzeum gazdag stylolith-gyűjteményét tanulmányozta; ennek eredményeképen a stylolithok képződésének egy új elméleti magyarázatát adja, a mely szerint keletkezésüknél a gravitationnak szerepe nem volt, sem valami plastikai anyageltolódás alig tétélezhető fel. Az előadó szerint legjobban megfelel a tapasztalatnak az a hypothesis, hogy a stylolithok kelet-

kezését chemiai oldásnak kell tulajdonítanunk. A repedésekben, a melyekhez mindig kötvék a styololithok, egy oldalon oldódik az anyag, míg az ellenkezőn, a hol védve van, nem. Egyes esetekben e chemiai oldás még egy gyöngö galván áramot is eredményezne.*

2. DR. STAUB MÓRICZ: «A borszéki mésztufa lerakodásokról» értekezett. Előadó 1893-ban a borszéki mésztufa lerakodást bejárta és erről topographiai vázlatot készített. Figyelmeztet először is, hogy e lerakodások a völgy K- és DK-i részére szorítkoznak és a források működése már régen megszűnt, ellenben a jelenleg működő szénsavas források a völgy É- és Ny-i részén találhatók. A lerakodás oly jelenségekre vall, a melyekből következtethetni, hogy az erosionál erősebb tényezőknél kellett szerepelniök, mert a hatalmas mésztufa tömegeket szétszakítva, szétszórt tömegekben látni. Az előadó utal arra a körülményre, hogy míg a gánóci völgyben a szénsavas meszet lerakó források vulkányszerű kupokat építettek, itt a borszéki források a Borpaták mentén csaknem két km hosszú összefüggő tömeget alkotnak s ez csak egy helyen van száiban álló csillámpala által ketté osztva. A mésztufában talált kevés növénymaradvány nem enged a flora változatosságára következtetni, noha valószínű, hogy ott is a fenyő és bükk között folyik a létért való küzdelem, a melyből úgy látszik amaz marad mint győztes vissza. A rendkívül vastag lerakodásban közben fekvő, petrographiailag különböző üledékes kőzetet nem ismerhetni fel, s így az éghajlati időszaki változásokról nem tanuskodnak.

3. HALAVÁTS GYULA geologiai fölvételei- és kirándulásaikor felvett tanulságos vidékek (a nagy magyar Alföldről és a Bánsági hegységéből) photographiait bemutatta skioptikonnal.

A februárius 23-án tartott választmányi ülésen elnök üdvözölte az alelnököt, az ujonnan megválasztott tisztikart és a választmányt.

Az e. titkár felolvasta dr. FRAAS EBERHARD stuttgarti tanár az elnökséghez intézett levelét, a melyben levelező taggá való megválasztását köszöni. Bemutatta továbbá az e. titkár az alaptőke pénzkészletéből vásárolt 1800 kor. értékű értékpapírt és az osztr.-magy. bank letéti levelét.

Az elnök ajánlatára a választmány kebeléből a társulat elhunyt elnöke emlékének megörökítésére a pénzgyűjtés módzatainak megállapítása végett egy szűkebb körű bizottság küldetik ki, melynek tagjai dr. SCHMIDT SÁNDOR elnöklété mellett dr. SZONTAGH TAMÁS és dr. SCHAFARZIK FERENCZ.

A nyomda benyújtotta új költségvetését, melyet a választmány elfogad.

A «Közlöny» nem magyar részeinek szerkesztését illetőleg nézeteltérések merülvén fel, az elnök proponálja, hogy ezen kérdések megbeszélése és tisztázásával a szerkesztővel egyetemben dr. PETHŐ GYULA, dr. SCHMIDT SÁNDOR és dr. SZONTAGH TAMÁS vál. tagokból álló bizottság foglalkozzék.

A f. évi márczius 6-án tartott választmányi ülésen néhány folyó ügy elvégzése után az e. titkár mint pénztáros bemutatja a f. évi januárius és februárius

* V. ö. továbbá TH. FUCHS: Sitzungsberichte der kais. Akad. d. Wiss. Wien. Bd. CIII. Abth. 1. 1894. p. 673. (Szerk.)

havára vonatkozó pénztári jelentést; úgyszintén a választmány által módosított utasítást a pénztár kezelésére és vizsgálatára vonatkozólag. Az e. titkár jelentést tesz Magyarország sajtó alatt levő geológiai térképéről; a térképet kísérő szöveget a választmány határozatából a térkép-bizottság fogja megszerkeszteni. A rigai természettudományi társulat meghíván a társulatot a f. évi márczius 27-én tartandó ötven éves jubileumára, a társulat egy üdvözlő iratot fog küldeni ez alkalomból Rigába.

A «SZABÓ JÓZSEF» emlékalap-bizottságnak összes megállapodásait a választmány elfogadta.

Az április 3-án tartott *választmányi ülésen* az e. titkár felolvasta az európai geológiai térkép-bizottság elnökének levelét, a melyben a magyarországi térkép-plot correcturájáról értesíti a társulatot. BÖCKH JÁNOS, mint a térkép-bizottság elnöke, a bizottság határozatait jelenti be a Magyarország geológiai térképének magyarózó szövegét illetőleg. E megállapodások szerint a rövid magyarózó szöveg szükséges, de a mint a térkép elkészült, ez a szöveg nélkül is kiadható, a melyet a bizottság az év végén ad át a társulatnak sajtó alá rendezve. Az első titkár bemutatta a Franklin nyomda részv. társaság végleges költségvetését és a f. évi márczius hóra vonatkozó pénztári jelentést. Végül felolvassa az e. titkár a millen. orsz. kiállítás congressusi bizottsága elnökének levelét, a melyben a társulatot felkéri, hogy egy küldöttjével a rendezendő társas összejövetel ügyében megbeszélést végezessen.

A folyó évi április 25-én tartott *választmányi ülésben* az e. titkár jelenti, hogy az urikány-zsilvölgyi magyar közszénbánya részvénytársaság az örökítő tagok sorába lépett, a mit a választmány örömmel vett tudomásul.

A m. kir. földtani intézet igazgatósága átiratban értesítette a társulatot, hogy az 1894. év folyamán a társulat részére beérkezett csere- és ajándék-könyveket átvette.

Az e. titkár előadja megbeszélése eredményét a millen. országos kiállítás congressusi bizottságok elnökével, továbbá hogy ebben az ügyben meghívásra a társulat elnökével együtt részt vett a bányász- és kohászati egyesület gyűlésén, a melynek határozata szerint a társulat hat vagy nyolcz tag kiküldetésére kéretett fel a congressusi végrehajtó bizottságba. A választmány a társulat elnökét BÖCKH JÁNOS, alelnökét dr. KRENNER J. SÁNDOR, e. titkárát dr. STAUB MÓRICZ, a vál. tagok részéről HALAVÁTS GYULA, KALECSINSZKY SÁNDOR, dr. PETHŐ GYULA, dr. SCHAFARZIK FERENCZ, a r. tagok közül GESELL SÁNDOR urakat kérte fel a bizottsági tagság elvállalására.

Az e. titkár jelenti továbbá, hogy a «Dr. SZABÓ JÓZSEF» emlékalapra a gyűjtőívek nagyrészt a szétküldésre már készek, nemkülönben, hogy a társulat által kiadandó Magyarország geológiai térkép második correcturája remélhetőleg rövid idő múlva szintén elkészül.